

MAREA UNIRE

Maramureșul

și

MAREA UNIRE

decembrie 2020

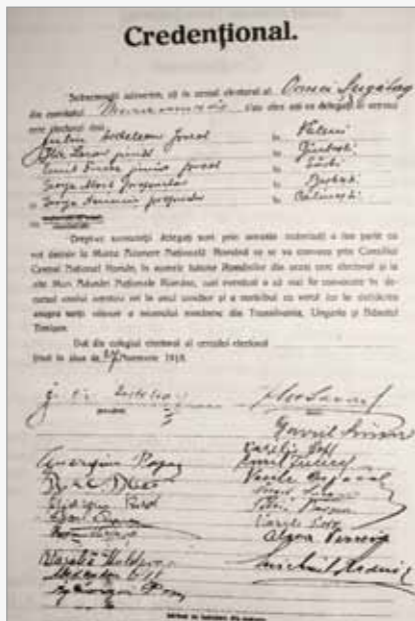
CONSILIUL NAȚIONAL ROMÂN COMITATENS DIN MARAMUREȘ:

„Să ne arătăm vrednici de măreția vremurilor ce trăim”

În noiembrie 1918, în întreaga Transilvanie și în ținuturile locuite majoritar de români începe acțiunea de constituire a Consiliilor Naționale Române Comitatus care au trecut la formarea Consiliilor Naționale Române în fiecare localitate și la înființarea Gărzii Naționale Române locale. Consiliile Naționale Locale, Comunale și Comitatus au ales delegații pentru Marea Adunare Națională de la Alba Iulia din 1 Decembrie 1918.

„Frați români maramureșeni!” se intitula Apelul din 11 noiembrie 1918 de la Sighetul Marmației: „Au căzut lanțurile robiei de veacuri, a sosit ceasul măreț al eliberării. O lume nouă își ia astăzi ființă din ruinele trecutului și soarele dreptății a răsărit biruitor pe cerul nostru”, iar pentru a contribui la împlinirea idealului de unitate națională chema maramureșenii la adunarea populară de constituire a Consiliului Național Român Comitatus. „Să ne arătăm vrednici de măreția vremurilor ce trăim”, se arată în încheierea Apelului.

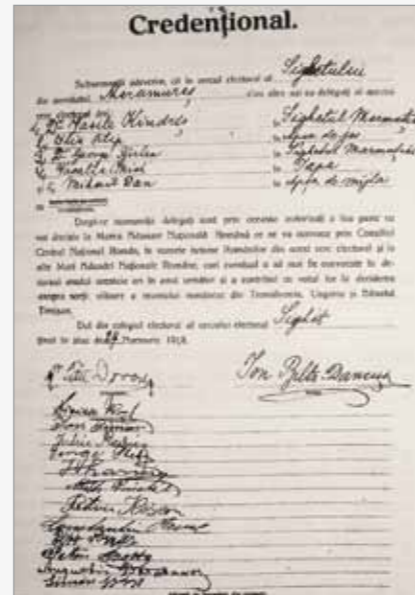
Un moment istoric important pentru Maramureș l-a constituit, la 22 noiembrie 1918, adunarea de constituire a Consiliului Național Român Comitatus din Maramureș, o strălucită manifestare a voinței de libertate și unitate națională a maramureșenilor. Ziarul „Sfatul” din 7/20 decembrie 1918 relatează: „A fost ziua cea mai frumoasă, cea mai aleasă a Maramureșului românesc. S-au adunat românașii din toate satele comitatului ca la un semn, cu steaguri, cu cocarde în tricolor românesc. Eram adunați 5-6.000 de oameni fiecare cu dorul sfânt în inimă, cu dorul arzător de a arăta lumii întregi că neamul românesc din Maramureș știe să-și croiască viitorul, știe să-și

Credențional Ocna Șugatag

aleagă oamenii și mai ales ce vrea să dovedească, că stă ca o stâncă pe lângă marele sfat național”.

„Protocolul” nr. 1/1918, întocmit în adunarea de constituire a Consiliului Național Român din Maramureș, ținută la Sighet la 22 noiembrie 1918, consemnează că la adunare sunt prezenți reprezentanți ai comunelor și din cercurile administrative Vișeu, Iza, Șugatag și Sighet, „300 de funcționari și conducători și popor în număr de 5.000”. Președintele ad-hoc al adunării, preotul Simion Balea din Săpânța, în cuvinte înflăcărâte arată scopul întrunirii și roagă pe cei prezenți să continue Sfatul Național Român al Comitatusului Maramureș, cu 34 de membri. Președintele ales, Dr. Vasile Chindriș, și membrii Sfatului

Credențional Sighet - Slatina

Național prestează jurământul în fața adunării pe steagul național român. Se propune ca sfaturile naționale săești să trimită câte doi delegați în Sfatul Național Comitatus Central al comitatului. Tot la fel reuniunile preoților, învățătorilor, a notarilor români de stat, precum și secțiunea social-democratică a muncitorilor români.

Se hotărăște afirmarea Consiliului Național Român Comitatus ca singurul organ legal chemat a conduce viața publică a poporului român din Maramureș, afilierea acestora la Consiliul Național General cu sediul la Arad, se mulțumește lui Alexandru Vaida Voevod „pentru reprezentarea vrednică a idealului național prin vorbirea ținută în 19 octombrie (sic!) 1918 în Parlamentul maghiar”. Hotărăște înființarea sfaturilor naționale săești pentru păzirea ordinii publice, organizarea gărzilor naționale. Despre adunarea din 22 noiembrie 1918, Dr. Grigore Bota își amintește că „nimeni dintre cei prezenți nu se îndoiau de reușita unirii și nimeni nu tremura de teama mitralierei

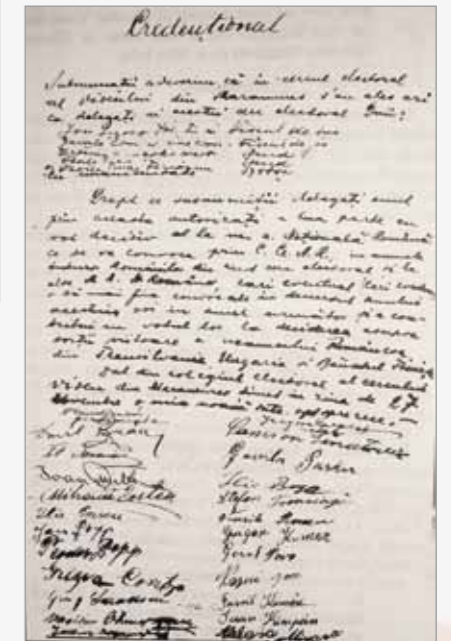
amplasate pentru a ne intimida, la o fereastră a hotelului Korona”. Odată constituit, Consiliul Național Român din Maramureș, a desfășurat o vastă activitate organizatorică, sprijinind prin toate forțele alcătuirea Consiliilor comunale și Gărzii Naționale Române în întreg județul. În cartea „Maramureșul și Unirea”, editată de Muzeul Județean în 1968 se arată că: „În circulara Consiliului național județean redactată pe baza directivelor primite din partea C.N.R.C., privind înființarea în fiecare comună a consiliilor comunale și a gărzilor naționale, se precizează în cele mai mici amănunte formele de organizare, precum și atribuțiile noilor organe populare. Articolul 1 prevede instituirea, în fiecare comună, de consilii naționale române din atâția membri cât cer împrejurimile. Consiliul își alege biroul format dintr-un președinte, unul sau doi vicepreședinți și unul sau doi secretari. Consiliul comunal, în frunte cu biroul său, va avea de îndeplinit toate îndrumările primite de la Consiliul Național român județean și Consiliul Național Român Central și să re-

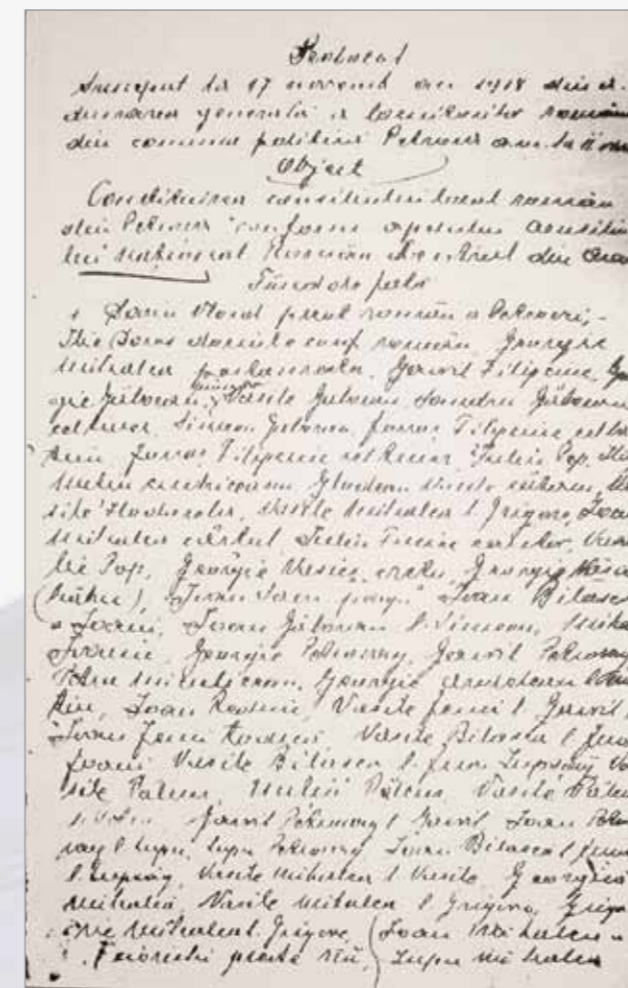
Credențional Tecu

zolve toate sarcinile social-politice și economice care cad în sfera sa de acțiune. Consiliul comunal – se spune în circulară – avea datoria să mențină ordinea obștească în comună, să vegheze asupra securității persoanei, fără deosebire de neam și confesiune”.

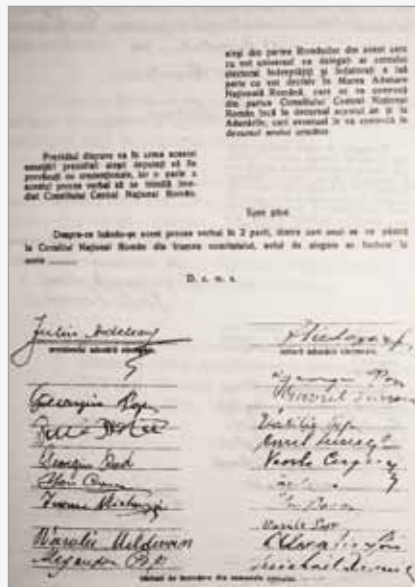
„A fost ziua cea mai frumoasă, cea mai aleasă a Maramureșului românesc. S-au adunat românașii din toate satele comitatului ca la un semn, cu steaguri, cu cocarde în tricolor românesc”.

Credențional Vișeu

Protocol Petrova

Proces verbal Ocna Șugatag

Pentru a evita abuzurile sau acțiunile anarhice, circulara prevedea ca „nimeni să nu se facă judecător în cauza sa, ci orice nedreptate l-a ajuns din trecut, ori va întâmpina în viitor, să se adreseze pentru recuperarea dreptului violat biroului consiliului comunal sau județean”. Iar Garda Națională avea datoria de a interveni „de câte ori ordinea obștească, siguranța personală sunt amenințate și să sprijine populația românească pentru realizarea unirii - visul său de veacuri”.

Tot în 22 noiembrie a avut loc o adunare și în Baia Mare. În aceeași carte apărută în 1968 se arată că: „Populația românească a orașului, mineri, intelectuali și țărani din satele învecinate, și-au dat adeziunea unanimă și deplină la măsurile preconizate de C.N.R.C. care exprimau voința nestrămutată a întregului popor român. Președinte al Consiliului național român local din Baia Mare a fost ales avocatul Ioan Șavaniu, iar ca vicepreședinți: dr. Teofil Dragoș și protopopul Alexandru Breban. Cu această ocazie a fost constituită și garda națională a cărei comandant a fost numit locotenentul în rezervă dr. Aurel Nistor”.

La Vișeu de Jos s-a constituit Consiliul Național Comunal și Garda Națională în aceeași perioadă, cu prilejul unei mari adunări populare care a avut loc în localul școlii din comună. Cu aceeași hotărâre s-au întrunit și românii din vechiul comitat al

Chioarului, cu sediul la Șomcuta Mare. La adunarea din Șomcuta au participat și mulți țărani și intelectuali din satele apropiate: Buciumi, Văleni, Valea Chioarului, Buteasa. Clotoul Unirii s-a resimțit și în zona Târgu Lăpuș. În apelul adresat intelectualilor se arată că: „Sfatul organizat al neamului românesc vă cheamă imperios la o consfătuire pe ziua de 3 noiembrie 1918, la care să se aleagă consiliul național român, acuma când zbuciumul vremurilor ne-a adus suflul cald al libertății întregului neam românesc”. Din Consiliul Național ales la această consfătuire au făcut parte Gavril Buzura, protopopul Ioan Olteanu, George Petrovan, directorul băncii Lăpușana, Clement Petrovan, dr. Ioan P. Olteanu, dr. Iuliu Meca, precum și un număr de 6 țărani. În localitățile cu populație mixtă, ca Baia Sprie, Sighet, Târgu Lăpuș, Baia Mare, Seini, au luat ființă și consilii naționale maghiare.

SURSE:
Dăncuș, M.; Todinca, Ghe. – Unirea Maramureșului cu Țara, Editura Muzeului Maramureșului, „Maramureșul și Unirea”, 1968 „Sfatul”, organ oficial al C. N. R. Comitatului Maramureș, An I, nr. 1 din 7/20 decembrie 1918, Sighet, Contribuții maramureșene la Marea Unire (1918-1919), Gheorghe Todinca

Proces verbal Tecuci

Protocol de constituire al Consiliului Național Român Comitatens din Maramureș - Reprodus după o copie autenticată aflată în arhiva Muzeului Maramureșului din Sighetu Marmăției, provenită din Fondul Dr. Ioan de Kovats

No. 1/1918, PROTOCOL luat în adunarea de constituire a Consiliului Național Român din Maramureș ținută în Sighetul Marmăției în 22 noiembrie 1918 oarele 11. Prezenți: Ca reprezentanți ai comunelor din cercurile administrative Vișeu, Iza, Șugatag și Sighet 300 fruntași și conducători și popor în număr de 5000.

Proces verbal Vișeu - Iza

Ca președinte ad-hoc, părintele Simeon Balea din Săpânța prin cuvinte înflăcărte deschide adunarea și roagă prezenții să se constituiească numind de notar pe domnul Dr. Vasile Filipciuc. Domnul Dr. Tit Doros prezintă propunerile conferinței prealabile, și să primesc cu însușire a celor prezenți și Sfatul Național să constituiește în modul următor:

De președinte a fost proclamat domnul Dr. Vasile Chindriș, de membri în Sfatul Național Comitatens au fost aclamați domni: Alexandru Cuza Anderco, Dr. Aurel Szabo, Dr. Ilie Chindriș, Dr. Izidor Anderco (preot greco-catolic), Emil Bran (preot greco-catolic), Artemiu Anderco (preot greco-catolic), Ștefan Ilniczki, Emil Stoica, Longin Mihalyi, Demetriu Kiss (preot greco-catolic), Simeon Balea (preot greco-catolic), Dr. Ioan Rednic, Dr. Ioan de Kovats, Dr. George Bârlea, Dr. Titu Doros, Ioan Doros (preot greco-catolic), Nicolae Doros (preot greco-catolic), Dr. Vasile Filipciuc, Simeon Sierbul, Iuliu Ardelean (preot greco-catolic), Ioan Biț (Dăncuș), Ioan Bârlea, Bazil Iurca, Vasile Țiplea, Ioan Balea, Alexandru Miclea, Dr. Grigore Bota, Dr. Ilie Lazar, Vasile Timiș (Filipan), Petru Salca, Vaier Pop, Nicolae Pop, Simion Coman Pop, și Ștefan Pop. Președintele Dr. Vasile Chindriș și membrii prezenți ai Sfatului Național prestează în fața adunării pe steagul național român jurământul scris.

Domnul președinte al Sfatului Național Dr. Vasile Chindriș propune ca Sfatul Național Sătești să trimească câte doi delegați în Sfatul Comitatens Central, asemenea corporațiunile preoțimeii, învățătorilor, a notarilor români, a funcționarilor români de stat precum și secțiunea social democratică a muncitorilor români, adunarea primește unanim.

Lista delegaților oficiali cari au luat parte la Adunarea Poporului Român, din 1 Decembrie 1918, la Alba Iulia, ca trimiși ai Maramureșului

Plasa Ocna-Șugatag	Membrii de drept
Iuliu Ardelean preot Văleni	Petru Birlea protopop Berbești pt. preoțime
Dr. Ilie Lazăr universitar Giulești	Ion Bițiu Dancuș din Sat-Slatina
Emil Fucec preot Sârbi Berbești	Grigore Țiplea
Gheorghe Moiş proprietar Berbești	câp. Dr. Sabo Aurel Vișeu de Sus
Gheorghe Nemniș proprietar Călinești	serg. Ion Ivanciu Iapa sub lct. Florențiu Bițiu Dancuș Sat-Slatina
Plasa Sighet	Membrii Marelui Sfat Național Român aleși dintre Maramureșeni
Dr. Vasile Kindriș avocat	Dr. Vasile Chindriș avocat Sighet
Dr. Gheorghe Birlea medic	Ioan Doros protopop Sat-Slatina
Ilie Filip Apsa de jos V. Mich Iapa	Dr. Salvator Iurca avocat Sighet
M. Dan Apsa de mijloc	Simion Balea protopop Săpânța
Plasa Tecuci	Dr. Vasile Filipciuc cand. de avocat Petrova
Simion Balea	
Toader Popp I. Ion	
Ion Stan Mihaescu	
Ion Ștef I. Gheorghe	
Ion Pop a Tomii toți din Săpânța	
Plasa Vișeu	
Ion Iusco Dolhuti	
Vișeu de Sus	
Găvrilă Coman jude Vișeu de Jos	
Artemiu Anderco preot Vasile Pleș ambii din leud Vasile Timiș Filipan Borșa	

Atât adunarea cât și Sfatul Național unanim hotărăște următoarele:

- Consiliul Național Comitatens ca singurul organ local chemat a conduce viața publică a poporului român din Maramureș aderează Consiliului Național General Român cu sediul în Arad și să supune întru toate hotărârilor și poruncilor acestuia ca și singurul organ român chemat și exclusiv îndreptățit a hotărî și porunci în numele poporului român din Ardeal și Ungaria.
- Mulțumesc domnului deputat Dr. Alexandru Vaida Voevod pentru reprezentarea vrednică a idealului național prin vorbirea ținută în 19 octomvrie a Camerei Ungare.
- Hotărăște înființarea Sfatului Național Sătești pentru păzirea ordinii, organizarea gardelor naționale.
- Mulțumește domnului Alexandru Cuza Anderco pentru darul național de coroane una sută de mii și constată ca prin acest dar princial domnul Alexandru Cuza Anderco a intrat în șirul marilor mecenazi români. Nefiind alte propuneri concrezându-să președintele ca urgent să se pună în conțelegere cu Consiliul Central Român din rad, adunarea se declară încheiată.

D.C.S. Dr. Vasile Filipciuc m.pr. notar, Dr. Vasile Chindriș m.pr. Președinte

Lista delegaților oficiali

Drumul, cu carele, spre Alba-Iulia

Odată constituită, delegația maramureșenilor a pornit spre Cetatea Unirii. Drumul peste Gutâi este descris în paginile organului Sfatului Național Român, „Sfatul”, de către profesorul Ion Bîlțiu-Dăncuș și capătă, adeseori, aspecte de epopee, fiind presărat cu evenimente impresionante. Sub pana lui Ion Bîlțiu-Dăncuș, drumul spre Alba-Iulia devine un ritual de inițiere, iar actorii călători vorbesc și acționează în termeni de protocol, consacrand cu orice gest și orice acțiune parcă ceva pentru viitor: „La apelul Consiliului Național Român Central, ca tot cercul electoral unde locuiesc români să se reprezenteze la Adunarea Națională de la Alba-Iulia – prevăzuți cu credenționalele cercului Sighet și cu ale Reuniunii Învățătorești și Florentin Biltz-Dăncuș cu credenționalul corpului ofițeresc român maramurașan am plecat din Sighet 7 inși, în frunte cu dr.-ul Vasile Kindriș – președintele Sfatului nostru comitatens... am plecat joi, în 28. Nov. st. n., la 8 ore dimineața”.

Drumul, cu trenul, la Alba-Iulia

Constatând că lipsește delegația vișeanilor, maramureșenii, „în zori de zi”, în gara Baia-Mare, s-au așezat cu toții într-un vagon pe care au scris „Marmația” și „Trăiască România!” Vagonul lor se afla între vagoanele „Țara Oașului” și „Sălajul”. „Pe toate ferestrele se văd fețe însuflețite, chipuri trecolorate” și însuși „conductorul” maghiar, devenit „al nostru” era „cu tricoul pe chipiu”. Această călătorie oarecum în necunoscut și imprevizibil s-a dovedit a fi o experiență unică pentru unii (să călătorească prima dată cu trenul, de exemplu!), așa încât devenea fascinat, încântător.

În Alba-Iulia, ca la paradă

Cazați în gimnaziul din cetate, a doua zi, duminică 1 Decembrie 1918, delegația maramureșeană, îmbrăcată

Delegație

Delegația Ardealului

în vestitul costum național de iarnă, a fost așezată în fruntea delegațiilor care au defilat și, apoi, au depus credenționalele la hotelul principal. Ceremonialul consacrării Unirii, respectiv al depunerii credenționalelor de către toate delegațiile s-a dovedit a fi cea mai impresionantă paradă națională din întreaga noastră istorie, cum bine s-a observat încă de atunci. La Alba-Iulia, când bătrânul episcop ortodox dr. Miron Cristea, asemenea altor oratori, de la tribuna întâi

unde se găseau maramureșenii (care erau greco-catolici cu toții), „prin o vorbire raportează adunării” despre ceea ce s-a votat în Casa Delegațiilor, respectiv „Unirea de la Nistru până la Tisa”, bucuria generală stărnită a fost compromisă de protestul maramureșenilor. Acest inedit aspect al inefabilei întâmplări istorice, petrecut la prima dintre cele patru tribune, a provocat un dialog între delegații maramureșeni, în frunte cu Ilie Filip din Apșa de Jos și viitorul patriarh,

Casa Lazăr din Giulești

descriu cu dăruire jurnalistică de către ziarul „Sfatul”: „Bătrânul, prin o vorbire, raportează adunării despre ceea ce s-au hotărât în Casa delegațiilor. Ne dă de știre că s-a hotărât ruperea tuturor părților locuite de Români de către Ungaria și unirea într-o sângură țară mare, mare și nedespărțită, care se va întinde de la Nistru până la Tisa! – O sută de mii de Români adunați în jurul tribunelor, uniți în același cuget și aceleași simțiri, cu același foc al însuflețirii, izbucnește într-o sângură străgătură: «Trăiască Unirea tuturor Românilor! Trăiască regele nostru Ferdinand I! Trăiască regina Maria!»». Poporul era ca beat de bucurie. Se vedea că toți sâmțeam ca unul! Jucau, strigau, se îmbrățișau de bucurie. Numai o grupă mică, chiar înaintea tribunei striga, protesta din răspuțeri, parcă ar voi să strige peste larma făcută de 100 mii de oameni. Uimiți se uită toți acolo. Se face tăcere. Grupa mică strigă: «Protestăm în contra devizei de la Nistru până la Tisa, nu pentru aceea am venit noi din Maramuraș, de peste Tisa aici, ca pe noi să ne lăsați altora! Noi încă voim să fim uniți cu România Mare! Trăiască România Mare, de la Nistru până peste Tisa!»».

Maramureșenii de peste Tisa au fost auziți, dar nu și ascultați

Din păcate, ca de atâtea ori în istorie, glasul disperat al patrioților maramureșeni a fost doar auzit, nu și ascultat și, ca un paradox al istoriei parcă, Maramureșul voievodal a fost divizat pentru prima dată (prefigurare

sună!), exact la Alba-Iulia, locul generic al unirii tuturor românilor. Urmare a diligențelor de politică internă angajate de către fruntașul maramureșean avocatul dr. Vasile Filipciuc, pe lângă Consiliul Dirigent de la Sibiu, la 16 ianuarie 1919, regimentul 14 Roșiori, din Roman începea „curățarea Maramureșului” de „trupele irregulare ucrainene” ale căpitanului Vorobeț. Între 16 ianuarie și 4 august 1919, operațiunea de eliberare a Maramureșului, la care au participat și voluntarii maramureșeni s-a definitivat, cu prețul a cinci morți dintre ostașii români, căzuți în luptele de la Sighet (Cămara) și din teritoriul din dreapta Tisei. Cu toate că a fost câștigată cu arma, partea de Maramureș de dincolo de Tisa, a rămas în cuprinsul statului cehoslovac, în fapt două treimi din Maramureșul voievodal. Diferențele de frontieră dintre România și Cehoslovacia, la începutul perioadei interbelice, au parcurs un proces sinuos de redefiniri diplomatice, de la aspectul că cehii au fost surprinși când au primit în dar o parte a bazinului Tisei superioare și până la condiționarea acestora cu retragerea armatei române pe un aliniament la sud de Tisa, în zona Maramureșului de azi, privind negocierea frontierelor. A urmat „spectacolul” (pentru europeni) diplomatic de la Saint-Germain (10 septembrie 1919) când, onorând capriciile catolice ale unei Europe bântuită de război, partea de Maramureș din dreapta Tisei, în fapt două treimi din fostul comitat, a fost atribuită Cehoslovaciei: „Ideea atribuirii rutenilor, care sunt slavi

și uniați, românilor – care sunt latini și ortodocși, a fost respinsă de delegațiile americană, britanică și franceză. Delegația italiană a înaintat argumentul pe care contele Vanutelli Rey tocmai l-a susținut, însă nu a putut convinge celelalte delegații care s-au pronunțat pentru unirea la Cehoslovacia a întregii rutenii din Ungaria”. Diplomația noastră externă interbelică, depășită de situație, a înregistrat un prim eșec uriaș când a supervizat retragerea armatei române, la 5 aprilie 1920. Pertractări româno-cehoslovace a prinse au avut loc, pe rând la Ujgorod, Satu Mare, Sighet, Praga și București, finalizate până în 1925, când a avut loc un schimb amiabil a câte cinci localități între cele două state (din zona Oaș). La sfârșitul Primului Război Mondial, așadar, într-un teritoriu bântuit de stafiile unor grave convulsii etnice, am numit aici teritoriul Maramureșului, circumscris bornei kilometrice zero a Europei geografice, punct terminus consfințit cu ocazia celebrării mileniului ungar, Maramureșul, deci, a suferit o gravă amputare teritorială, de care rămâne vinovată doar diplomația românească. Cu toate acestea, românii din dreapta Tisei au reușit, de-a lungul secolului XX, să-și conserve ființa națională evoluând în raport de conivență cu trupul etnic al nației lor.

Dr. Ilie GHERHEȘ

Marea Adunare Națională de la Alba Iulia

La Marea Adunare Națională de la Alba Iulia din 1 decembrie 1918 participă 1.228 de delegați aleși în circumscripțiile electorale din toate județele Transilvaniei, hotărând să decidă soarta țării: „Mânați de o putere nevăzută, au plecat mii și zeci de mii de oameni spre Alba Iulia. Au venit din toate colțurile locuite de români, ca un simbol, că de acum s-au sfârșit granițele vitrege pe care zbirii de ieri le credeau veșnice” – Alba Iulia, organ al proclamării unității naționale, nr. 1 din 27 nov. 1918.

Trenurile soseau unul după altul în gara din Alba Iulia și din piețurile tuturor răsuna „Deșteaptă-te române”. Membrii CNRC sosiseră la Alba Iulia încă de vineri, 28 noiembrie. Pentru a doua zi era prevăzută o convenție preliminară a membrilor consiliului și a comitetului național. Conferința care a avut loc a doua zi a durat până noaptea târziu, sub președinția lui Ștefan Cicio-Pop. Obiectul l-a constituit proiectul de rezoluție care avea să fie supus Adunării Naționale. Redăm textul integral al rezoluției votate în unanimitate la Adunarea Națională de la 1 decembrie 1918:

I. Adunarea Națională a tuturor românilor din Transilvania, Banat și Țara Ungurească adunați prin reprezentanții lor îndreptățiți la Alba Iulia în ziua de 18 noiembrie – 1 decembrie 1918, decretează unirea tuturor acestor români și a tuturor teritoriilor locuite de dânșii cu România.

II. Adunarea Națională rezervă teritoriilor sus- indicate autonomie provizorie până la întrunirea Constituantei, aleasă pe baza votului universal.

III. În legătură cu aceasta, ca principii fundamentale la alcătuirea noului stat român, Adunarea Națională proclamă următoarele:

Deplina libertate națională pentru toate popoarele conlocuitoare. Fiecare popor va institui, administra și judeca în limba sa proprie prin indivizi din sânul său și fiecare popor va primi drept de reprezentare în corpurile legiuitoare și la guvernarea țării în proporție cu numărul indivizilor ce-l alcătuiesc.

Egala îndreptățire și deplina libertate confesională pentru toate confesiunile de stat.

Înfăptuirea desăvârșită a unui regim curat-democratic pe toate terenele

vieții publice. Votul obștesc direct, egal, secret, pe comune în mod proporțional, pentru ambele sexe, în vârstă de 21 de ani, la reprezentarea în comune, în județe oriu parlament. Desăvârșită libertate de presă, de asociere și întrunire, libera propagandă a tuturor gândurilor omenești. Reforma agrară radicală. Se va face conscrierea tuturor proprietăților, în special a proprietăților mari. În baza acestei conscrieri desființând fidel-comisele în temeiul dreptului de a micșora după trebuință latifundiile, i se va face posibil țăranului să-și creeze o proprietate (arător, pășune, pădure) cel puțin atât cât o să poată munci el și familia lui. Principiul conducător al acestei politici agrare e pe de o parte promovarea nivelării sociale, pe de altă parte petențierea producției. Muncitorimei industriale i se asigură aceleași drepturi și avantajii, care sunt legiferate în cele mai avansate state și industrii din Apus.

IV. Adunarea Națională dă expresiune dorinței sale ca Congresul de pace să înfăptuiască comuniunea națiunilor libere, în așa chip, ca dreptatea și libertatea să fie asigurate pentru toate națiunile mari și mici deopotrivă, iar în viitor să se elimine războiul ca mijloc pentru reglarea raporturilor internaționale.

V. Românii adunați în această adunarea națională salută pe frații lor din Bucovina scăpați din jugul monarhiei austro-ungare și uniți cu țara-mamă, România.

VI. Adunarea Națională salută cu iubire și entuziasm libertatea națiunilor subjugate până aci în monarhia austro-ungară, anume națiunile- cehoslovacă, austro-germană, iugoslavă, polonă și ruteană și hotărăște ca acest salut al său să se aducă la cunoștința tuturor celor națiuni.

VIII. Adunarea Națională, cu smerenie se închină înaintea memoriei acestor bravi români, care în acest război și-au vărsat sângele pentru înfăptuirea idealului nostru murind pentru libertatea și unitatea națiunii române.

VIII. Adunarea Națională dă expresiune mulțumirii și admirației sale tuturor puterilor aliate, cari, prin strălucitele lupte purtate cu cerbicier împotriva unui dușman pregătit de multe decenii pentru război, au scăpat civilizațiunea din ghiarele barbariei.

IX. Pentru conducerea mai departe a afacerilor națiunii din Transilvania, Banat și Țara Ungurească, Adunarea Națională hotărăște instituirea unui Mare Sfat Național Român care va avea toată îndreptățirea să reprezinte națiunea română oricând și pretutindeni față de toate națiunile lumii și să ia toate dispozițiunile pe cari le va afla necesare în interesul națiunii”.

Deschiderea Adunării Naționale a fost făcută de George Pop de Băsești care sublinia în discursul său: „Lanțurile acestei robii suntem chemați, fraților, să le zdrobim astăzi, în această mare adunare națională a tuturor românilor din Ungaria și Transilvania, aci, pe pământul stropit cu sângele martirilor Horia și Cloșca. Vrem să dezrobim lanțurile robiei noastre sufletești prin realizarea marelui vis al lui Mihai

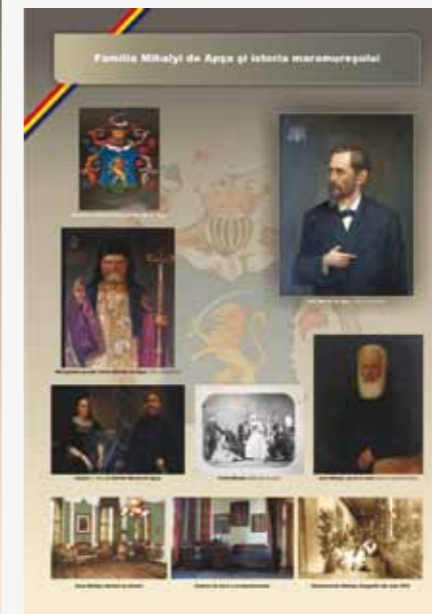

Vitezul: unirea tuturor celor de o limbă și de o lege, într-un singur și nedespărțit neam românesc”. Vasile Goldiș, înainte de a se da citire textului rezoluției spunea: „Să jurăm credință de aci înainte numai națiunii române, dat tot atunci să jurăm credință tare civilizațiunii umane. Câtă vreme vom păstra aceste credințe, neamul nostru va trăi, se va întări și fericiți vor fi urmașii noștri până la sfârșitul veacurilor”. Au urmat apoi alte discursuri înălțătoare, toate subliniind că libertatea acestei nații înseamnă unirea ei cu România.

Primele zile după Unire

După Adunarea Națională de la Alba Iulia, delegații au desfășurat o amplă activitate de promovare a marelui eveniment. Pretutindeni au fost organizate adunări publice în care s-au expus și explicat hotărârile istorice luate la Alba Iulia.

În 20 decembrie 1918 a avut loc la Sighetu Marmației o mare adunare convocată de Consiliul național județean. Președintele Consiliului național român din Maramureș, Vasile Chindriș spunea: „Temelia vieții noi are să fie întărită și consolidată prin înfăptuirea unor reforme de structură, în primul rând reforma agrară”. O adunare similară s-a ținut în 5 decembrie la Târgu Lăpuș. Participanții s-au adunat în curtea școlii confesionale greco-catolice, unde era improvizată și o tribună. Adunarea a fost deschisă de protopopul român Andrei Ludu din Târgu Lăpuș, care a expus conținutul

hotărârilor de la Alba Iulia a urmat apoi discursul lui Titus Ciortea. Când dr. Ioan Olteanu se pregătea să închidă adunarea, reacționarii unguri au ucis 24 de participanți și numeroși au fost răniți.

La Băsești, la reședința marelui luptător George Pop, are loc în 15 decembrie o mare adunare la care au participat țărani din toate satele.

În 20 decembrie, la Șomcuta Mare a fost convocată, de asemenea, o adunare în care au răsunat cântece patriotice ca și „Deșteaptă-te române”.

În 30 decembrie 1918, generalul Berthelot sosește la Baia Mare fiind așteptat de o mare de oameni. Corul din Tăuți i-a făcut o primire frumoasă, cântând „Auzi buciul cum sună” și „Deșteaptă-te române”, iar corul intelectualilor băimăreni a prezentat un regal de cântece folclorice. Recepția s-a desfășurat în localul Gării. Din partea Consiliului Național Român a vorbit Alexandru Breban, iar Filip Paquet, directorul minelor din Băița a vorbit în limba franceză. Țăranul Hoban Vasile din Firiza mărturisea în cuvântarea sa: „Deși sunt de 70 de ani, încă n-am avut niciodată o bucurie așa de mare, mă simt gata de luptă pentru unitatea și libertatea acestui popor năpăstuit”.

Cu câteva zile înainte, armata română sosise în această regiune a țării. Săptămânalul „Renașterea” arată: „Veniți de peste Carpați să vă îmbrățișăm, să vă primim cu dragostea fratelui de la o mamă și de la un tată. Ne-au despărțit viclenește, azi trebuie să fim împreună, pe pământul moștenit de la părinții noștri”.

A acțiunile energice ale armatei române au restabilit liniștea și ordinea. În 26 decembrie are loc o mare adunare populară în piața din centrul orașului Baia Mare, unde soldații și localnicii au jucat Hora Unirii până noaptea târziu.

Stabilirea administrației românești

Odată cu eliberarea Maramureșului, a fost stabilită și administrația românească. La 28 aprilie 1919 a depus jurământul de credință noul prefect al județului, Vasile Chiroiu. Alte funcții au fost ocupate de către: Gavrilă Mihaly (subprefect), Alexandru Moldovan (prim notar al județului), Vasile Filipciuc, Flaviu Iurca, Iuliu Coman, Gheorghe Dan (pretori), Vasile Chindriș, Izidor Anderco, Iosif Rednic (jurist-consultant), Gheorghe Coman (administrația financiară), Ion Rednic, Alexandru Bălin, Sig. Pop, Ivan Dan (serviciul sanitar), Alexandru Lazăr (primpreședinte la tribunal), Iuliu Moș, Dumitru Grad (președinte la tribunal), Ilie Chindriș (primprocuror), Desideriu Batin (președinte al sedreii orfanale), Tiberiu Chișiu (legist), Iuliu Pop Sighet, Petru Vaida Vișeu (președinte la judecătoria), Florent Mihaly (decan al baroului de avocați), Ion de Kovats (prodecan al baroului de avocați), Victor Hodor (primar al Sighetului), Teodor Pop (șef al poliției din Sighet), I. Stoia (revizor școlar), Vasile Iuga și Ștefan Bota (subrevizori școlari). Funcțiile mai mici au fost ocupate temporar de către persoane fără pregătire de specialitate. În toamna anului 1919 au fost redeschise școlile secundare: un liceu de băieți și unul de fete și o școală normală de băieți la Sighetu Marmației, apoi un gimnaziu la Vișeu de Sus. Pentru susținerea elevilor și internatului gimnaziului din Vișeu, Vasile Filipciuc a întemeiat o fundație de 500.000 de coroane. Gavrilă Iuga a transformat casina din Vișeu într-una românească și a pus bazele Băncii Vișeuului, care avea un capital exclusiv românesc de 600.000 de lei. În octombrie 1919 au fost aleși primii reprezentanți ai Maramureșului în Parlamentul României Mari: Gheorghe Bilașcu, Gavrilă Iuga, Vasile Chindriș, V. Pop, Teodor Bocotei, Oreste Ilniczky (deputați), Alexandru C. Anderco, Simion Balea, I. Boroș și I. Pop senior (senatori). Deputatul Oreste Ilniczky a citit în plen declarația prin care poporul român dorea să fie cuprins în hotarele României, „văzând în aceasta unicul mijloc de a putea scăpa de mizeriile în care au ajuns, datorită latifundiilor oligarhice și erariale”.

Marea Unire în memorialistica maramureșeană

MEMORIILE LUI ILIE LAZĂR

„După pregătirile în județ au urmat cele în vederea Adunării de la Alba-Iulia. Noi, maramureșenii, ne-am transportat 12 căruțe peste muntele Gutâului, până la Satu Mare - Țara Oașului, Ugocea și Baia Mare. În fruntea noastră erau bătrânii protopopi Bârlea, Doroș, o mulțime de preoți, avocați, medici, studenți și fruntași. O parte din delegați au plecat cu trăsuri spre Năsăud.

Întâlnirea căruțelor a fost în satul meu Giulești. De aici Baia Mare, călătoria a fost un triumf. Ce păcat că nu s-a păstrat acele vremuri nici o fotografie. La marginea pădurii, deasupra Băii Sprie, delegația maramureșeană a fost întâmpinată de o echipă de doamne și domni cu steaguri, în fruntea cărora era familia părintelui protopop Anca din Baia-Sprie. După o odihnă de vreo oră, ne-am continuat drumul spre Baia Mare, unde am fost primiți de intelectualii români în frunte cu părintele protopop Brebanu.

La restaurantul Ștefan a avut loc o masă mare de înfrățire între intelectuali și țărani. Îmi aduc aminte că vecinul nostru din Giulești, „Toderici”, care ne-a adus cu căruța și care avea o iapă năvășă ținea tot drumul cu glume. În restaurant eram cu toții „clai-grămadă”. Bietul Toderici nu știa ce să facă la masă între atâția „domni”. Îi explicam vecinului Ion că acum începe și românul „domn”. A doua zi după programul stabilit, plecăm cu trenul decorat cu steaguri și flori, spre Cluj. În gara Ulmeni se atașază trenul nostru vagonul cu „Badea Gheorghe Pop de Băsești”, președintele partidului național, căruia îi facem o entuziastă primire. În gara Jibou ne așteptau delegații din Zalău, și Șimleu, iar în celelalte gări: Ileanda Mare, Gâlgău, delegați din județul Someș. Ajungem în gara Dej unde, în urma unor altercațiuni cu niște soldați secui, retrăgeau spre pusta Ungariei, era s-o pățim; cât p-aci să zvârle cu grenade. Aici, în gara Dej, ne-am întâlnit cu trenul care venea dinspre Bistrița.

În acest tren am întâlnit și frați de-ai noștri care veneau din Moldova și care purtau uniformă românească, bunul meu prieten Ghiță Pataky-Văleanu, care cânta de răsuna vâile. În gara Apahida a trebuit să stăm mai mult timp, fiind mare aglomerație. În gara Cucerdea-Războieni a fost o încăierare cu ungurii; aici a căzut bietul plutonier Arion, iar alții au fost răniți. Noi am scăpat ca prin minune. În gara Teiuș am strâns lume multă și ne-am dus la vagonul lui „Badea Gheorghe”, unde am manifestat pentru Președintele Partidului Național, care avea pe atunci peste 80 de ani.

Sosirea la Alba-Iulia a unei mulțimi neprevăzute până atunci, ne-a impresionat mult. Nu este cazul să descriu această măreață demonstrație a poporului ardelean, fiindcă au descris-o iluștri mânuitori ai condeiului în cele mai mici amănunte. Eu voi arăta doar ce s-a petrecut în jurul nostru; actele la care personal am avut fericirea să iau parte. Eu am reprezentat la această Mare Adunare plasa mea de baștină Șugătag-Mara-

mureș, cu „credențional” (cum i se spunea) în regulă, așa că am fost unul dintre „deputații” cu drept de vot în Sala istorică din Cetate, unde s-a votat Marea Unire.

Acesta este primul mare act politic la care am avut cinstea - deși încă tânăr - să iau parte. Marea Adunare a prezidat-o Președintele Partidului Național, Gheorghe Pop de Băsești, secondat de toți episcopii, de Comitetul Național compus între alții din Teodor Mihali, Ștefan Cicio-Pop, Vasile Goldiș, Iuliu Maniu, Alexandru Vaida-Voievod, Aurel Vlad și întreg biroul.

În sală au fost prezenți și reprezentanții tuturor provinciilor românești. Când au apărut reprezentanții armatei române, generalul Lecate și aviatorul Peneș, entuziasmul a atins culmea. Ședința o deschide octogenarul președinte Gheorghe Pop de Băsești care după ce rostește cuvintele: „Acum Doamne, slobozește pe robul Tău, că văzură ochii mei mântuirea neamului

Cardinalul Iuliu Hossu, citind moțiunea Unirii

românesc...”, nu-și poate opri plânsul și nici nu-i în stare să conducă ședința, așa că lucrările le conduce în continuare, în prezența lui, Ștefan Cicio-Pop. După cuvântările din program, la orele 12 exact se ridică Vasile Goldiș și citește „Moțiunea” prin care se votează pe vecie Unirea. Votarea unirii și citirea moțiunii s-a făcut de către episcopii Cristea și Hossu în fața poporului imens adunat în Cetatea unde altă dată a fost tras pe roată Horea. După citirea moțiunii, ia cuvântul înțeleptul și marele gânditor politic Iuliu Maniu, care „motivează hotărârile istorice”.

Tot ce a urmat după actul oficial al Unirii este descris de autori competenți. Votarea se face într-un entuziasm de nedescris și care nu mai încetează.”

Ilie Lazăr, *Amintiri*,
Fundatia Academia Civică, 2000, p.
57-60; 64-68

***

Din amintirile preotului EMIL FUCEC

„S-au ținut adunări populare în tot Maramureșul, adunări despre care aveam cunoștință îndeaproape. Formarea consiliilor naționale românești, a gărzilor naționale și mai ales alegerea liberă, fără de constrângere a delegaților pentru adunarea de la Alba Iulia, sunt momente pe care nu le poate uita nimeni. În satul Giulești s-a ținut o mare adunare populară, adunare cu oamenii de pe apa Mării unde s-au ales reprezentanții acestor locuri pentru a pleca la Alba Iulia. În total au fost aleși 8 delegați printre care am avut cinstea și onoarea să mă număr.

Era vreme cețoasă de toamnă când urmând firul de apă al Mării am trecut Gutinul ajungând cu bine la Baia Mare. Aici ne-am întâlnit cu alți delegați de pe Iza și Vișeu, din Firiza și Ferneziu. Tot la Baia Sprie am aflat că fuseseră deplasate la Baia Mare pentru a ne întâmi trupe de secui. Dar nici nu ne-a păsat. Am cântat și am jucat bucuroși că Maramureșul este într-un gând și într-o simțire cu toți românii ardeleni.

„Vrem să sdrobim lanțurile robiei noastre sufletești, prin realizarea marelui vis al lui Mihail Viteazul: unirea tuturor celor de o limbă și de o lege, într-un singur și nedespărțit Stat Românesc.

Lăsați-vă pătruși, fraților, de fiorii sfinți ai acestui strălucit praznic național și în cea mai deplină și frățească armonie să clădim temelile fericirii noastre naționale viitoare!”

La Baia Mare am ajuns pe întuneric dar cu steaguri tricolore în frunte și cântând fericiți Hora Unirii. Odată s-au aprins luminile în ferești și muncitorii mineri au început a cânta împreună cu noi. Când am ajuns la hotelul „Ștefan” unde se aflau adunați corifeii din Baia Mare, unul mai precaut a ieșit afară și ne-a strigat speriat: „Tăceți, măi, că aicea-s secuii!”. Atunci Lazăr Ilie a strigat: „Măi, să nu fim pitici și să nu ne temem. Maramureșenii nu se tem de nimeni și de nimic în lumea asta”. Și nici nu era cazul să ne fie teamă pentru că prin oamenii săi tot Maramureșul mergea să voteze unirea. Ne-am suit în tren fără de păs și am plecat mai întâi la Cluj și mai pe urmă spre Alba Iulia. Trenul mergea încet, mai stătea prin gări, era un furnicar de lume. Oamenii își făceau cruce văzându-ne, cu sarici mițoase, cu plete și cu bărbi, înalți ca brazii, toți unul și unul. Câte unul mai curajos ne întreba sfios:

De unde sunteți, măi, uriașilor?

Din Maramureș, din Maramureș!

Și cum vă spuneam, la Cluj ne-am unit cu clujenii și am plecat mai departe. La Cucerdea unde garda națională fusese dezarmată ne-am dat jos din tren și am repus Consiliul național în drepturile sale. La Teiuș ne-am oprit din nou, am jucat și am cântat cu oamenii care veneau cu trenurile la adunare. Eram

atât de aproape de Alba Iulia! Și totuși, unuia din cei care mergeau cu sufletul curat să primească împărtașania unirii nu i-a fost dat să-și vadă visul cu ochii. Gloanțele pornite dintr-o mitralieră l-au omorât pe loc pe bărbatul despre care aveam să aflăm că îl chema Ion Arion. Într-un fel, am avut noroc. Dacă gloanțele îl ajungeau pe mecanic ne duceam în văzduh cu toții.

În Alba Iulia dacă am sosit ne-am așezat într-o școală unde am stat până în zorile zilei când într-o vreme de ploaie amestecat cu zăpadă am plecat la adunare. Noi cei de pe Mara și de pe Cosău ne-am pus lângă tribuna de unde a vorbit episcopul Iuliu Hossu, care a povestit tot ce s-a petrecut în adunarea deputaților.

Mulțumiți că s-a făcut treabă bună am pornit îndărăt spre casă. Vestea unirii ne-a depășit în iuțea și cei de acasă ne-au întrebat mulți ani la rând cum a fost drumul spre Alba Iulia și cum au fost cele petrecute acolo.

Anii au trecut cu bucurii și necazuri, după cum oamenii își rânduiesc soarta. Azi până și mie care am 91 de ani acele vremuri îmi par un vis din cartea de povești a istoriei. Unirea ni se pare firească pentru că noi românii am purtat-o mereu în nădejdea sufletului, împlinirea ei în urmă cu 60 de ani este hotarul pentru a cărui apărare nici o jertfă nu a fost și nu va fi vreodată zadarnică”.

Fragmente din discursurile istorice ale Marii Uniri

Discursul lui Luliu Maniu în plenul Adunării Naționale, prin care motivează proiectul de rezoluție al Unirii, citit anterior de Vasile Goldiș

Onorată Adunare Națională, Dacă privim șirul nesfârșit al suferințelor grele cari le-a îndurat Neamul Românesc timp de veacuri, dacă ne aducem aminte de sutele de mii de martiri, care și-au jertfit viața pentru acest neam, precum și de durerile sufletești, care sute de ani au amărât viața strămoșilor noștri – nu știm cu ce să mulțumim noi, generația de azi, că suntem învredniciți de soartă, să ajungem tocmai noi ziua sfântă de azi, și după atâtea suferințe ale înaintașilor noștri, tocmai noi să fim împărtășiți de o atât de mare înălțare sufletească.

Mulțumita și recunoștința noastră față de această grație a Providenței nu ne-o putem arăta decât dovedindu-ne vrednici în aceste sărbătorești clipe de însemnătate timpurilor, pe care le trăim (...)

Discursul lui George Pop de Băsești la deschiderea Adunării Naționale de la Alba Iulia din 1 decembrie 1918

(...) Vrem să sdrobim lanțurile robiei noastre sufletești, prin realizarea marelui vis al lui Mihai Viteazul: unirea tuturor celor de o limbă și de o lege, într-un singur și nedespărțit Stat Românesc. Lăsați-vă pătrunși, fraților, de fiorii sfinți ai acestui strălucit praznic național și în cea mai deplină și frățească armonie să clădim temelile fericirii noastre naționale viitoare. Dumnezeu să binecuvânteze sfatul nostru și lucrările noastre! Salutându-vă cu toată căldura inimei mele, declar Adunarea națională a tuturor Românilor din Ungaria și Transilvania deschisă.

(...) A biruit dreptatea! Aceasta e ceasul dreptății lui Dumnezeu și al răsplătirii Lui, aceasta-i ceasul bucuriei noastre, bucuria unui neam întreg, pentru suferințele veacurilor, purtată de un neam, cu credința în Dumnezeu și cu nădejdea în dreptatea lui. Suferințele veacurilor se îmbracă în lumină, cum revarsă în clipa aceasta soarele asupra noastră lumina sa, cu binecuvântare (...).

Cuvântarea lui Luliu Hossu, episcopul unit al Gherlei, înaintea poporului adunat pe Câmpul lui Horea din Alba-Iulia, în 1 decembrie 1918

Discursul lui Ștefan Cicio Pop rostit în deschiderea Adunării Naționale de la Alba Iulia, din 1 decembrie 1918

Onorată Adunare Generală Națională, Marele Sfat Național în ședința din 7/20 noiembrie a hotărât să convoace Adunarea Națională a națiunii Române din Ardeal, Banat și Țara Ungurească. Locul cel mai potrivit pentru această adunare este Alba-Iulia, această Mecă a românismului, unde zac moaștele celor mai mari Martiri ai noștri: Horia, Cloșca și Crișan, loc sfânt pentru întreaga suflare românească. Fraților, acestea sunt momente înălțătoare, istorice și cine ar putea găsi cuvintele care să zugrăvească tablourile ce le vedem și interpreta sentimentele ce le avem? (...)

Discursul lui Miron Cristea, episcopul ortodox al Caransebeșului, înaintea poporului adunat pe Câmpul lui Horea din Alba-Iulia, la 1 decembrie 1918

(...) Ceasul deschiderii a sosit. Nu putem și nici n-am avea lipsă să rătăzăm Carpații, căci ei sunt și trebuie să rămână și în viitor inima Românismului, dar simțesc că astăzi prin glasul unanim al mulțimii celei mari, vom deschide larg și pentru totdeauna porțile Carpaților, ca să poată pulsa prin arterele lor cea mai caldă viața românească și ca prin aceasta să ni se înfăptuiască: „acel vis neîndeplinit, copil al suferinței, de-al cărui dor au adormit și moșii și părinții”. Am ferma nădejde, că precum noi cei adunați la Alba-Iulia am hotărât azi cu glas unanim Unirea cu România, așa și glasul întregii națiuni se va concentra asupra singurei dorințe pe care o pot exprima în trei cuvinte: Pân-la Tisa! Amin!...

Cuvântarea lui Ferdinand I la dineul oficial dat în cinstea delegației ardelene, în Palatul Regal, în ziua de 14 Decembrie 1918, ora 8 seara

(...) Privind opera istorică înfăptuită în zilele noastre, să ne închinăm toate forțele noastre, unind cele din vechiul Regat cu cele proaspete ce ne aduceți, ca să fim demni de prea frumoasă clădire ce am zidit-o; să o păstrăm cu sfințenie, să o întărim, ca să o putem lăsa mai măreață, mai puternică, generațiilor viitoare, așa că moștenitorii vor putea spune despre fiecare din noi: „exegit monumentum aere perennius”. Să consacram unirea gândurilor, unirea sufletelor, dar și unirea în muncă roditoare, prin strigătul: „Trăiască România Mare, puternică și unită!”

Discursul lui Vasile Goldiș rostit în cadrul Adunării Naționale de la Alba Iulia, din 1 decembrie 1918. Discursul este urmat de citirea propunerii de rezoluției a Unirii

(...) Națiunile trebuie să fie libere. Între aceste națiuni se află și națiunea română din Ungaria, Banat și Transilvania. Dreptul națiunii române de a fi liberată îl recunoaște lumea întreagă, îl recunosc acum și dușmanii noștri de veacuri. Dar odată scăpată de robie, ea aleargă în brațele dulcii sale mame. Nimic mai firesc în lumea aceasta. Libertatea acestei națiuni înseamnă: – unirea cu Țara Românească. Bucățirea poporului românesc n-a fost urmare a vreunei legi economice, în care terminologie se ascunde minciuna. Dimpotrivă, teritoriul dintre Nistru, Tisa și Dunăre constituie cea mai ideală unitate economică aproape autarhică. Bucățirea trupului românesc a fost act de barbarie. Distrusă barbar, - unirea tuturor românilor între singur Stat, este cea mai firească

pretențiune a civilizațiunii. (Strigăte entuziaste: așa e). Teritoriile locuite de Români dela descărcarea lui Traian și până astăzi au fost teritorii românești. Nu există putere de a suci logica până acolo, ca invadările elementelor străine dirijate pe aceste teritorii în chip artificial și prin abuzul de putere a Statului cu scopul desființării noastre naționale, să poată clătina dreptul nostru de proprietate asupra acestor teritorii (așa-i). Așa ceva ar fi sancționarea crimei și ar constitui o palmuire a civilizațiunii, care principial nu admite substituția dreptului prin brutalitate. După drept și dreptate Români din Ungaria și Transilvania împreună cu toate teritoriile locuite de dânsii trebuie să fie uniți cu Regatul Român. (Îndelungate strigăte și aclamații)...)

TRIANON.

O pace plină de învățăminte

După capitularea Ungariei Sovietice în războiul contra României (16 aprilie 1919 - 4 august 1919), puterile Antantei au intrat într-o adevărată fibrilație în fața perspectivei de încheiere a unei păci separate a României cu Ungaria, din care prima ar fi avut de câștigat enorm prin recuperarea pagubelor pricinuite României, începând cu anul 1916, de către trupele Austro-Ungariei. Așa se explică acel „ultimatum”, pe care l-au adresat României, de a-și retrage trupele din Ungaria. Printr-o pace româno-ungară s-ar fi stabilit și viitoarea graniță, și anume așa cum a fost promisă României în 1916, pentru care au și luptat românii pierzând peste 800.000 de ostași. Armata română, ascultătoare, s-a retras din Ungaria până pe granița promisă, adică pe râul Tisa (22 noiembrie 1919). În continuare, de parcă nimic nu s-ar fi întâmplat, au venit somații și pentru retragerea de pe râul Tisa.

Ce-i drept, regimurile bolșevice, mai ales prin propagandă, nu-și arătaseră încă adevărată față, deși conducătorii marilor puteri ar fi trebuit să fie mai bine informați. Și puteau să fie, căci despre Republica Sovietică a Bavariei auziseră, ca și despre miile de răniți și morți, ca și despre cele 700 de persoane executate la 3 mai 1919 la München. Dar auziseră, probabil, și despre crimele bolșevicilor din Rusia, mult mai ample, și despre trupele „albilor”, conduse de Anton Denikin, lăsate fără muniție și alimente pentru a fi exterminate de bolșevici. Dar aceasta înseamnă că și atitudinea față de Ungaria Sovietică, despre care se știa că ocupase Slovacia și o transformase în Republica Sovietică Slovacă, era determinată de anumite interese. Altfel nu se explică de ce era tolerată în defavoarea României, care, în planurile comuniste, trebuia să facă legătura între Ungaria, Ucraina și Rusia Sovietică. De altfel, începuseră deja înaintările spre România ale trupelor ucrainene și rusești. Motiv pentru care și românii vor trimite trupe din Ungaria spre Basarabia. Situația era complexă în Sud-Estul Europei, iar reprezentanții Statelor

Unite și ai Marii Britanii nu prea înțelegeau nimic și nici nu erau interesați în mod special de aceste zone, cu excepția, firește, a petrolului românesc, despre care știau toți că merită să negociezi. Se va vedea ulterior ce venituri vor obține marile puteri din „avântul economic” al României Mari. Până atunci însă România trebuia speriată serios de către artizanii păcii de la Paris. În orice caz, granița cu Ungaria trebuia mutată mai la răsărit, ca pedeapsă a excesului de zel pe care l-au dovedit militarii români în apărarea propriei țări și a democrației împotriva comunismului.

Au fost zadarnice străduințele delegațiilor românești pentru stabilirea unei granițe naturale, pe râul Tisa, între Ungaria și România, respectând și cerințele barierelor etnice. La Trianon, România a pierdut jumătate din Crișana în favoarea Ungariei, practic, a fost nevoită să-i cedeze acest teritoriu, care se găsea sub ocupația armatei române. În partea de Nord a Maramației, în mod bizar, s-a ținut cont de limita graniței pe Tisa, lăsând în afara României două treimi din Maramureșul Istoric locuit de români.

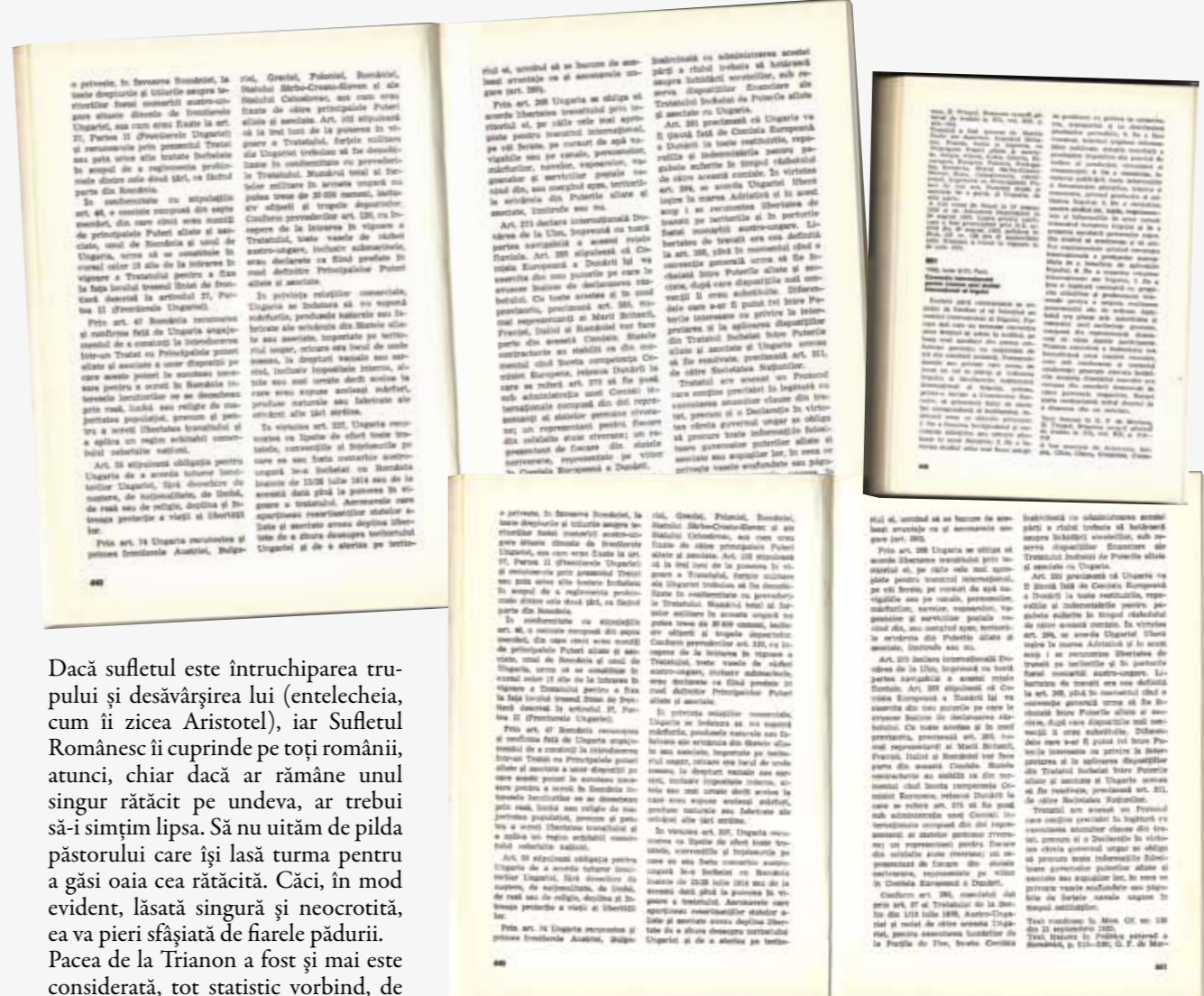
Ce-i drept, în favoarea Cehiei, care s-a și mirat de această donație, dar a primit-o cu bucurie. Situația s-a repetat, de data aceasta cu ocuparea prealabilă de către sârbi, cu acordul trupelor franceze, a unei părți considerabile a Banatului până la Dunăre. În amintirea, poate, a contribuției sârbești la declanșarea Marelui Război! Istoricii români nu insistă asupra acestor pierderi, și n-au insistat prea mult nici politicienii români din vremea aceea. Se consideră că bucuria era prea mare pentru recunoașterea Unirii cu România a Transilvaniei, a Bucovinei și a Basarabiei. S-a produs, practic, o dublare a populației din România, de la 7 la 14 milioane de locuitori. Dar situațiile nu trebuie privite numai statistic, în număr de locuitori și kilometri pătrați. Mircea Vulcănescu vorbea despre „comunitatea destinului” ca factor fundamental în menținerea identității naționale. Românii din Nordul Maramației, din Vestul Crișanei și din Banatul Sârbesc și-au pierdut comunitatea destinului românesc și au fost sortii picirii, chiar dacă țările în care i-a mânat destinul n-ar fi fost și n-ar fi rămas până în zilele noastre atât de pornite împotriva minorităților naționale.

Dacă sufletul este întruchiparea trupului și desăvârșirea lui (entelecheia, cum îi zicea Aristotel), iar Sufletul Românesc îi cuprinde pe toți românii, atunci, chiar dacă ar rămâne unul singur rătăcit pe undeva, ar trebui să-i simțim lipsa. Să nu uităm de pilda păstorului care își lasă turma pentru a găsi oaia cea rătăcită. Căci, în mod evident, lăsată singură și neocrotită, ea va pieri sfâșiată de fiarele pădurii. Pacea de la Trianon a fost și mai este considerată, tot statistic vorbind, de către mulți maghiari fie nedreaptă, fie dezastruoasă pentru Ungaria. Și nu este vorba numai de Vestul Crișanei și de Transilvania, pe care ungrorii le-au pierdut în favoarea României, ci de fiecare țară vecină, care, în conformitate cu principiul autodeterminării etnice și datorită pierderii războiului de către Austro-Ungaria, a beneficiat de teritorii, pe care, în decursul timpului, le-au ocupat maghiarii după stabilirea lor în Pannonia. Au avut, ce-i drept, o politică de maghiarizare eficientă, cu toate că, cel puțin până la Primul Război Mondial, nu reușiseră să maghiarizeze total populația romano-pannoniană pe care au găsit-o acolo în secolul al X-lea, dar au maghiarizat multă populație slavă, extinzându-și dominația asupra țărilor vecine din toate punctele cardinale. Așa s-a întâmplat și cu daco-romanii din Transilvania. Extinderea teritoriului ocupat și stăpânit vremelnic de către maghiari s-a făcut cu expansiunea populației maghiarizate în toate zările, dar fără

să constituie, cu mici excepții, zone mari cu predominanță ungurească. În 1919 s-au plâns că în afara granițelor, stabilite de către marile puteri la Trianon pentru Ungaria, au rămas câteva milioane de maghiari. Este adevărat, dar aceștia erau, și așa au rămas, împrăștiați în diferite țări, nefiind nicăieri majoritari și fiind pretutindeni venetici din timpuri cunoscute istoric. La care se mai adaugă și alianța cu Austria, și atrocitățile comise în timpul războiului, și înfrângerile suferite. Nu trebuie să uităm nici atitudinea răuvoitoare față de minoritățile naționale, pe care le-au asuprit oricând au avut ocazia. Atitudinea ostilă față de România, în mod special, se datorează numărului relativ mare de maghiari, dar oricum minoritari, din România, și faptulul că, în trecut, au ocupat și au stăpânit vremelnic o parte din Transilvania. Aceasta, fără să țină seama de faptul că în România

populația maghiară proliferază și se bucură de drepturi chiar mai multe decât în țara lor, pe când populația romano-pannoniană a dispărut aproape total din Ungaria și nu are nici un drept. La fel s-a petrecut și cu celelalte naționalități minoritare din Ungaria. Au dispărut cu totul. Facem aici abstracție de atrocitățile pe care le-au comis ungrorii, ori de câte ori au avut ocazia, mai ales asupra populației românești. Oricum, pentru români „Trianon” este un cuvânt care ne evocă cele mai frumoase clipe trăite de nația română, de ultimii supraviețuitori ai romanității orientale, care, ce-i drept, este pe cale de dispariție. Și nu numai de acum, ci, așa cum o tot spunem, chiar din timpul marilor noastre victorii, de când am început să-i lășăm în afara Țării pe unii sau pe alții dintre frații noștri, cu toate că știam foarte bine că îi vom pierde pentru totdeauna.

Acad. Alexandru SURDU

Proclamarea Unirii Tuturor Românilor

(Extras din stenograma sedința din 1 Decembrie 1859 a Adunării Naționale de la Alba Iulia)

Este un moment solemn!

Președintele Adunării Naționale, George Pop de Băsești, se ridică și întreabă dacă Adunarea Națională primește proiectul de Rezoluțiune prezentat de Vasile Goldiș (Urmasia aprobări entuziaste și însuflețite, exclamații îndelungate)

In continuare, Președintele

Proclamă:

„Adunarea Națională a poporului român din Transilvania, Banat și Partile Ungariei a primit Rezoluțiunea prezentată de Vasile Goldiș în întregimea ei și astfel:

Unirea acestor provincii românești cu Tara mamă și cu celelalte provincii surori alipite ei, este pentru toate veacurile peaceluită.”

(Urmasia clipe de dăbur, îmbrățișări între frați, sărutări, urale și nașfuri aplauze)

Președinte.

ss. George Pop de Băsești

Pentru conformitatea actului

N. Star al Adunării Naționale.

F. Laurentiu Oancea